

Studentbetrokkenheid bij onderwijskwaliteit, een mes dat aan twee kanten snijdt

December 2017

Auteur: Marloes van Bussel (NCP EQAVET)

Door betrokken te zijn bij onderwijskwaliteit behalen studenten betere resultaten in hun opleiding én met hun feedback verbetert het onderwijs. Oftewel studentbetrokkenheid is een mes dat aan twee kanten snijdt. Deze positieve resultaten van studentbetrokkenheid komen goed naar voren in de interviews die het NCP EQAVET¹ gehouden heeft met studenten en docenten uit vier landen in Europa, Nederland, Estland, Denemarken en Noorwegen.

Hoe belangrijk vind jij betrokkenheid van studenten bij het onderwijs? Laat je in dit artikel inspireren met hun voorbeelden, aan de hand van de volgende vier vragen:

- Voelen studenten zich veilig en vrij genoeg om te zeggen wat ze vinden?
- Vind je dat studenten wat over jouw functioneren te zeggen hebben?
- Merken jouw studenten de meerwaarde van hun betrokkenheid?
- Straal jij uit dat je feedback van studenten belangrijk vindt?

Voelen studenten zich veilig en vrij om te zeggen wat ze vinden?

Studenten uit Estland van Tartu Kunstikool geven aan zich erg gemotiveerd te voelen om naar school te gaan. Dit komt omdat ze zich er thuis voelen en omdat ze het gevoel hebben dat hun mening er echt toe doet. Ze geven aan dat ze merken dat docenten open-minded zijn, bereid zijn om te luisteren en

nieuwe dingen willen proberen. Op andere scholen in Estland is dat nog anders, weten ze uit verhalen van vrienden. Het hangt af van de aanpak en de sfeer van de school of studenten zich vrij en veilig genoeg voelen om hun mening te geven over het onderwijs.

Als studenten op deze school binnenkomen zijn ze vaak niet gewend dat ze mee mogen praten. Ze zijn vooral druk met hun eigen leven, hebben een passieve houding en zijn ook niet bereid om de verantwoordelijkheid te

nemen om mee te praten. Dit vraagt van docenten om studenten daartoe te blijven stimuleren. Belangrijk daarvoor is te laten zien als docent in je houding dat je het belangrijk vindt, dat studenten ervaren dat meepraten daadwerkelijk effect heeft en zoeken naar manieren waarop voor studenten makkelijk is om feedback te geven. In het stimuleren van studenten om mee te praten is ook een belangrijke rol weggelegd voor medestudenten, die het wel

‘Door invloed te hebben op de onderwijskwaliteit, leer ik beter’, aldus een student uit Noorwegen

¹ Het NCP EQAVET werkt in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap aan het versterken van de kwaliteitsborging van het mbo in Nederland. Het betrekken van studenten bij onderwijskwaliteit is een van de speerpunten.

al doen. Studenten weten elkaar vaak makkelijker te overtuigen dan dat docenten studenten weten te overtuigen. Uiteindelijk verandert de houding van de studenten, weten ze hoe feedback te geven en ervaren ze dat het zin heeft, blijkt uit het verhaal van Tartu Kunstikool.

De school is op zoek naar online mogelijkheden om het feedback geven makkelijker te maken en direct in het moment te kunnen geven. Er zijn hiervoor allerlei tools beschikbaar. In Nederland hebben we daarvoor bijvoorbeeld www.onzeles.nl. Naast deze directe vormen van feedback wordt in Estland ook gewerkt aan het structureel verzamelen van feedback van studenten, zowel op school als op nationaal niveau. Ze doet dit zoveel mogelijk online.

De docent geeft aan dat in Estland het afgelopen jaar veel positieve veranderingen hebben plaatsgevonden in het onderwijs. De betrokkenheid van studenten bij onderwijskwaliteit past goed bij deze veranderingen en zal de komende jaren nog belangrijker gaan worden. Want wij kunnen als docenten geen goed onderwijs verzorgen zonder te weten wat studenten daarvan vinden, aldus de docent van Tartu Kunstikool in Estland.

Hebben studenten iets over jouw functioneren te zeggen?

Op de school Campus Vejle in Denemarken, maar ook op andere scholen in Denemarken, is het jaarlijks invullen van een enquête een belangrijk middel om feedback van studenten te verzamelen. Met deze enquête wordt het onderwijs en het functioneren van docenten én studenten geëvalueerd. De manager uit het interview, die zelf lange tijd als docent heeft gewerkt, benadrukte dat beiden, het evalueren van docenten en studenten belangrijk zijn. De vragen zijn opgesteld door docenten van verschillende scholen. Wat betreft het evalueren van studenten gaat het

om vragen zoals 'Ben je goed voorbereid voor de lessen?', 'Kun je je goed concentreren?' en 'Leer je wat je graag wilt leren?'. Voor wat betreft het evalueren van de docent krijgen studenten vragen zoals 'Motiveert de docent mij voldoende?', 'Geeft de docent heldere instructie?' en 'Luistert de docent voldoende naar wat wij als studenten belangrijk vinden?'. De docent ontvangt de resultaten van de vragenlijst en analyseert deze. Op basis van deze analyse gaat hij in gesprek met studenten. Herkennen de studenten de uitkomsten, zijn er verklaringen te vinden voor bepaalde uitkomsten, moet er wat bijgesteld worden, et cetera. Op basis hiervan schrijft de docent een reflectie bij de resultaten. Dit gaat naar de manager. Vervolgens kan de manager deze informatie benutten om tot een oordeel over de kwaliteit van het onderwijs te komen.

De uitkomsten uit de enquête is belangrijke input voor het jaarplan dat de school heeft om de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren. Met het jaarplan doorlopen ze de PDCA-cyclus. Het jaarplan werkt goed. Het lukt elk jaar om zo'n 95% van het jaarplan uit te voeren, geeft de manager aan. Het management doet een voorzet voor het plan. Dit wordt in groepjes van zes docenten besproken en op basis daarvan aangepast. Een groep van docenten en managers coördineren het uitvoeren van het jaarplan en nemen het voortouw in het bedenken van de acties die uitgevoerd moeten worden. Het doorvoeren van verbeteringen is uiteindelijk aan alle docenten. Docenten zijn tevreden over hun betrokkenheid bij het jaarplan en de inhoud van het jaarplan. Een andere belangrijke bron voor het jaarplan zijn de gegevens die nationaal verzameld worden en die de overheid beschikbaar stelt voor de scholen. De gegevens die de school verzamelt, gaan ook naar het ministerie. Het ministerie kan daarmee bepalen wat de kwaliteit van het onderwijs is en beleid daarop afstemmen.

Verder neemt de manager de resultaten van de enquête mee in het beoordelen van het functioneren van de docent. Docenten hebben vertrouwen dat er goed met de resultaten omgegaan wordt. Je bent niet voor niets docent, je kent je vak en weet wat je goed kunt en wat beter zou kunnen. Als manager dien je dat vertrouwen waar te maken. Belangrijk daarvoor is om verbeterpunten bespreekbaar te maken en ruimte te bieden voor ontwikkeling. Verder speelt ook mee dat wanneer een docent slecht zou functioneren dit al eerder en op andere manieren aan het licht zou komen. De kans is klein dat in de enquête grote en onverwachte zaken naar voren komen.

De manager geeft aan al twintig jaar te werken met deze manier van input verzamelen van de student, eerst als docent en nu als manager. Het is op hun school en in Denemarken heel gewoon om dit te doen. Hij vindt ook dat je geen docent kunt zijn zonder de input van studenten belangrijk te vinden. het is onderdeel van ons werk.

Merken jouw studenten de meerwaarde van hun betrokkenheid?

Studenten van de Slåtthaug videregående skolein in Noorwegen benoemen uit zichzelf dat ze beter leren als ze betrokken zijn bij de kwaliteit van het onderwijs. Ze benoemen dat het gaat om de relatie die je hebt met je docenten en met je medestudenten. Door in gesprek te zijn met elkaar, ontstaat er vertrouwen, worden muurtjes afgebroken en ontstaat er meer saamhorigheid in de klas. Een van studenten vertelt bijvoorbeeld dat hij daardoor zijn docenten meer kan waarderen en hun adviezen beter aanneemt. Een docent vertelt dat hij door de grote betrokkenheid van studenten beter weet waartoe de studenten in staat zijn en wat ze nog moeten leren.

Docenten van deze school geven aan dat het betrekken van studenten onderdeel is van het lesgeven. Het gebeurt voornamelijk op

informele manier en is aan de docenten om er zelf invulling aan te geven. Door het informele karakter pakken docenten het werken aan verbeteringen op basis van input van studenten minder in gezamenlijkheid op. Docenten van deze school in Noorwegen geven aan dat ze dat wel meer zouden willen doen, maar dat het er in de praktijk vaak niet van komt. De tijd en structuur ontbreekt daarvoor. Door meer samen te werken, door bijvoorbeeld resultaten samen te analyseren, zouden docenten meer van elkaar kunnen leren. Echter is het wel goed om er rekening mee te houden dat wat studenten zeggen in een bepaalde les niet per se geldt voor andere lessen of docenten.

Naast het betrekken van studenten in de klas vullen studenten ook jaarlijks een enquête in. Deze gaat over de school als sociale leeromgeving met vragen zoals: 'Is het een plek waar je goed kunt leren?', 'Voel je je thuis?', 'Heb je genoeg vrienden op school?', et cetera. Dit gaat vooral over school als sociale omgeving en het welbevinden van de studenten op de school. Deze enquête wordt op alle scholen afgenomen. Belangrijk doel hiervan is om te weten hoe goed scholen het doen en om de vergelijking te kunnen maken tussen scholen.

Uit dit voorbeeld van deze Noorse school blijkt dat relaties een belangrijke rol spelen bij kwaliteit. Met respect voor elkaar en wederzijdse overeenstemming over wat goed is en wat niet, kan er geleerd worden.

Straal jij uit dat je feedback van studenten belangrijk vindt?

In het team Economie & Bedrijf van ROC Leijgraaf zijn de docenten recent gestart met 'hack je les' om de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren. Met 'hack je les' wordt een les gehackt (www.hackjeles.nl). De hackers zijn twee (oud)studenten, die de les tijdelijk overnemen om over de kwaliteit van het onderwijs te praten en om tot concrete acties te komen. Zij gaan aan de slag met

vragen zoals: 'Als jij je opleiding mocht inrichten, hoe zou je dat dan doen?'. De hackers helpen de studenten om hun ideeën om te zetten in concrete stappenplannen. Aan het einde van de les hebben de studenten actieplannen gemaakt, waar ze samen met elkaar en met de docent mee aan de slag gaan. Een student van ROC Leijgraaf geeft aan dat zij door 'hack je les' het gevoel heeft gekregen zelf wat te kunnen betekenen voor de kwaliteit van het onderwijs. Je geeft niet alleen maar feedback, maar je gaat ook aan de slag met actieplannen. Daardoor heb je als student invloed op de veranderingen. De student vertelt dat ze merkte dat ze niet meer aan de zijlijn stond, maar echt wat kon doen. Ook vindt ze het fijn dat tijdens zo'n gehackte les alles aangekaart kan worden, waar je als student mee zit.

Eigenaarschap bij studenten dat is waar het voor de docent van het team Economie & Bedrijf om gaat.

Studenten zijn bezig met hun toekomst. De opleiding is daar een belangrijk onderdeel van. Het is belangrijk om actief betrokken te zijn, te bedenken wat je wilt en invloed te hebben. Ook past studentbetrokkenheid bij de mensgerichte insteek waar ROC Leijgraaf voor kiest. Ieder mens heeft talenten en ambities. Door studenten actief te betrekken wordt het mogelijk om deze ambities waar te maken en ervaren studenten dat ze daar zelf invloed op hebben tijdens hun opleiding. De docent geeft aan dat het voor docenten belangrijk is om te merken dat het management, het nieuwsgierig zijn naar en je durven open te stellen voor wat studenten vinden, waardeert. Bij het krijgen van feedback is het essentieel om je oordeel uit te stellen. Zorg dat je niet direct al allerlei bezwaren of excuses bedenkt om maar niet aan de slag te hoeven met verbeterpunten.

'Niet vóór maar mét studenten denken'

Om deze hoge mate van betrokkenheid waar te maken, is het belangrijk dat dat tot uiting komt op alle lagen van de organisatie. Van in de les tot aan het CvB. In het interview vertelt het lid van het College van Bestuur (CvB) van het ROC Leijgraaf dat zij vindt dat in alles wat ze doet de betrokkenheid van studenten voorop moet staan. "We hebben niets voor niets opgenomen in ons beleid dat we het onderwijs samen met studenten willen maken". Het CvB heeft bijvoorbeeld geld beschikbaar gesteld voor oud-studenten om een alumnivereniging te vormen, we vragen de studentenraad wat voor soort ruimte zij nodig hebben om hun werk goed te doen en we organiseren een evenement waarin studenten een pitch mogen geven over hoe zij denken dat het onderwijs beter kan. We

zoeken naar mogelijkheden om het zo aantrekkelijk mogelijk te maken voor studenten om hier aan mee te doen, bijvoorbeeld door het pitchen een proeve van

bekwaamheid te laten zijn en door een prijs uit te geven voor het beste idee. Ook deze vraag wanneer het aantrekkelijk is voor studenten om mee te doen, kun je het beste voorleggen aan studenten. Want uiteindelijk weten studenten het beste hoe ze enthousiast te krijgen zijn.

Naast deze aanpak van ROC Leijgraaf wordt in Nederland op nationaal niveau de JOB-monitor afgenomen en dienen alle scholen een studentenraad te hebben. Studenten in het mbo in Nederland worden vertegenwoordigd door de Jongeren organisatie beroepsonderwijs (JOB). Het bestuur van JOB bestaat uit mbo-studenten. JOB maakt de JOB-monitor en verwerkt de resultaten. Scholen krijgen deze resultaten om deze te benutten voor het verbeteren van het onderwijs.

Bij ROC Leijgraaf willen ze niet vóór, maar mét studenten denken en dan niet alleen bij het evalueren van onderwijs, maar ook aan de voorkant bij het maken van plannen. Dit 'samen met studenten denken' zorgt voor een sterke binding, zorgt voor extra leerervaringen voor de student en levert goede ideeën op.

Wat is jouw antwoord op de vragen?

Dit zijn vier mooie casussen uit vier landen in Europa over hoe studenten betrokken kunnen worden bij onderwijskwaliteit en wat een mooie resultaten dat oplevert. Aan de ene kant raken studenten meer betrokken bij hun onderwijs en behalen betere resultaten en aan de andere kant krijgen docenten goede ideeën om het onderwijs te verbeteren. Betrokkenheid van studenten is onderdeel van het lesgeven, maar kent daarnaast ook een formele, georganiseerde kant, bijvoorbeeld in de vorm van studentenraden. Beiden zijn zinvol. Om betrokkenheid van studenten onderdeel te laten zijn van het onderwijs is het bovenal noodzakelijk om het als docent belangrijk te vinden. Je vindt dat goed onderwijs niet mogelijk is zonder betrokkenheid van studenten. In deze houding gaat het om openstaan voor wat studenten denken, niet bang zijn voor hun mening, vertrouwen hebben in je eigen functioneren als docent, vertrouwen hebben in dat goed wordt omgegaan met de uitkomsten en aandacht voor relatie met de student. Met deze houding lukt het vervolgens om de benodigde vaardigheden te ontwikkelen, zoals de juiste sfeer weten te creëren, waarin studenten zich veilig en vrij

voelen, luisteren en begrijpen wat studenten zeggen, het leren analyseren van de uitkomsten van studentevaluaties, het doorvoeren van veranderingen op basis van de feedback en het terugkoppelen aan studenten over wat er met de uitkomsten is gebeurd. Uit elke casus is een vraag gehaald. Hoe zou jij deze vragen beantwoorden voor het onderwijs of studenten van jouw team of school?

Met dank aan

Dit artikel is tot stand gekomen met medewerking van studenten, docenten, managers en lid CvB van de volgende scholen:

- Tartu Kunstikool in Estland
- Campus Vejle in Denemarken
- Slåtthaug videregående skolein in Noorwegen
- ROC Leijgraaf in Nederland

Het NCP EQAVET dankt hen hartelijk voor hun verhalen.

Meer informatie

Neem contact op met Marloes van Bussel,
mbussel@cinop; 06-10882969.

EQAVET
Stationsplein 14
5211 AP 's-Hertogenbosch

073-6800800
eqavet@cinop.nl
www.eqavet.nl